

neticesinde transit beyannamesine aykırı çıkan serbest dolaşımda bulunan ihraç eşyası için sonradan ihraç edilsin veya edilmesin benzer şekilde cezai hükümler uygulanır.

Sonuç

Yukarıda detaylıca bahsedilen sistemin işleyebilmesi için gümrük idaresi olarak öncelikle bazı yükümlülükler yerine getirilmelidir. Sağlam bir bilgisayar alt yapısı kurulmalı ya da var olan sistemler bu işleyişe uyumlu hale getirilmelidir. Uygulamanın sürekli ve kesintisiz olarak devam etmesini sağlamak amacıyla, bu konuda uzman kişilerce özellikle taşrada bulunan gümrük personeli ve mükellefler uygun bir şekilde eğitilmeli ve mükelleflerin gerektiğinde kolayca yardım alabilmesi sağlanmalıdır. Şu an itibarıyla, her ne kadar tüm gümrük idarelerinin NCTS sistemine geçmiş olduğu düşünülse de bilgisayar altyapı sistemlerinin bütün gümrük idarelerinde sağlam ve sorunsuz bir şekilde çalıştığını söylemek tam manasıyla mümkün değildir. Keza, bilgisayar altyapı eksiklikleri ve AB ile tam manasıyla entegre edilememiş teminat sistemindeki eksiklikler gibi ortaya çıkan benzer sorunlar çözülmeksizin aksayan bir sistemin ortaya çıkmasının, önceki dönem AB İlerleme Raporlarında bahsi geçen “gümrük mevzuatına ilişkin sınırlı ilerleme kaydedilmesi” durumunun sonraki İlerleme Raporlarında da konu olabileceği ihtimalini güçlendireceği unutulmamalıdır (Avrupa Komisyonu Türkiye 2011 Yılı İlerleme Raporu - Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar 2011-2012, 2011:104).

Bununla birlikte, yukarıda bahsettiğimiz bilgisayar altyapı sistemlerinin bütün gümrük idarelerinde sorunsuz çalıştırılmaması durumunun kağıt belge kullanılmasına dayalı istisnai uygulama ile aşılma istenmesi ise farklı bir sorunun ortaya çıkabileceğini düşündürmektedir. Aslında mükelleflerin çokça şikayette bulunduğu idare bazlı kötü niyetli durumların önüne geçilmesi için gümrük işlemlerinde öngörülen insan faktörünün minimize edilmesi ve tamamen elektronik olarak işlemlerin yapılması amacının delinmesine sebep olabilecek olan sistemin çalışmaması vb. gibi bahanelerin öne sürülerek kağıt belge kullanımı konusunda takdir yetkisinin tek bir bireyde olmasından ziyade sistemin

çalışmadığının tespitinin birden fazla birey tarafından tutanakla tespit edilmesi bahse konu kötü niyetli hususların önüne geçilmesini sağlayabilecektir.

Sonuç olarak, bu sistem kullanılarak sisteme dahil ülkeler ile taşımalarımız tamamıyla entegre edilmiş olacaktır. Ülkemiz bir iç gümrüğünden başka bir iç gümrüğüne yapılan taşımada olduğu gibi bu ülkeler arasındaki kapılarda daha az beklenecek, taşıma aracına, taşıyıcıya ve eşyaya ilişkin tüm bilgileri güzergâhtaki tüm ülke gümrük kapılarına önceden iletilerek risk analizleri ve kontrollerinin daha araç varış ülkesine gelmeden sağlıklı bir şekilde yapılması ve sonrasında işlemlerin hızlıca bitirilmesi sağlanacaktır. Bu ise zaman, emek tasarrufu ile maliyetlerin indirilmesini sağlayarak uluslar arası ticaretin kolaylaşmasını sağlayacaktır.

Kaynakça

- 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun uygulanmasına ilişkin Gümrük Yönetmeliği, (07.10.2009 tarihli ve 27369 sayılı mükerrer R.G.)
- AB Gümrük Rehber İlkeleri, <http://eski.gumruk.gov.tr/tr-TR/abdisiliskiler/Dokumanlar/blueprints-turkce.pdf>, (e.t. 15.04.2013)
- Avrupa Komisyonu Türkiye 2011 Yılı İlerleme Raporu - Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar 2011-2012 (2011), http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/ilerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf, (e.t.: 15.04.2013)
- <http://www.gumrukticaret.gov.tr/icerik/392/316/ortak-transit-rejimi-ve-ncts.html>, (e.t.: 15.04.2013)
- Kutlu Ö. (1998), “Ortak Transit Sözleşmesi Teminat Düzenlemeleri Türkiye'nin Uyum Sorunu Ve Çözüm Önerileri” (Uzmanlık Tezi), Gümrük Müsteşarlığı AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara
- NCTS Uygulaması Yükümlü Kullanıcı Kılavuzu <http://www.gumrukticaret.gov.tr/icerik/977/2385/ncts-yukumlu-kullanici-kilavuzu.html>, (e.t.: 15.04.2013)
- Okumuş Z., “Ortak Ve Topluluk İçi Transit Sisteminde Yeni Perspektifler”, <http://www.igmd.org>, (e.t. 15.04.2013)
- Ortak Transit Sözleşmesi (04.10.2012 tarih ve 28431 Mükerrer sayılı R.G)
- Türkiye'nin Katılım Süreci İçin AB Stratejisi 2010-2011 Eylem Planı (2010), AB Genel Sekreterliği, Ankara

AVRUPA BİRLİĞİ'NE ALTERNATİF ŞANGHAY İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ VE TÜRKİYE İLİŞKİSİ

Doç. Dr. Ersan ÖZ*
İrem ERASA**

Özet

Soğuk savaşın sona ermesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla çift kutuplu dünya düzeni son bulmuş, süper güç olarak nitelendirilen ABD'nin liderliğinde tek kutuplu düzene geçilmiştir. “Tek kutupluluğun kabul edilemez” olduğunu düşünen Çin ve Rusya'nın önderliğinde temel amacı sınır güvenliği ve bölgedeki barışı sağlamak olan Şanghay İşbirliği Örgütü kurulmuştur. Bu çalışmada Şanghay İşbirliği Örgütü ve Avrupa Birliği'nin Türkiye ile olan ilişkilerinden bahsedilerek, Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Avrupa Birliği'ne alternatif olup olmayacağına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şanghay İşbirliği Örgütü, Avrupa Birliği, Türkiye

THE SHANGHAI COOPERATION ORGANISATION ALTERNATIVE TO EUROPE UNION AND TURKEY RELATIONSHIP

Abstract

Withtheending of thecoldwarperiodandthecollapse of theSovietUnionthebipolar World systemendedandthe World adoptedthemonopolar World systemundertheleadership of America known as “the super power”. Under theleadership of ChinaandRussiarecordingthemonopolarsystem as unacceptable, theShanghaiCooperation, whose main aimwastodefencethebordersandprovidethecountrywithpeacewas set. Inthiswork, it is dealtiftheShanghaiCooperationwill be alternativeto Europe UnionbymentioningabouttherelationshipsbetweenTheShanghai Cooperation, Europe UnionandTurkey.

KeyWords: TheShanghai Cooperation Organisation , Europe Union, Turkey

JEL ClassificationCodes:F02,F13,F53

* Pamukkale Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, ersanoz@pau.edu.tr

** Arş.Gör. , Pamukkale Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, ierasa@pau.edu.tr

Giriş

SSCB'nin dağılması ve Soğuk Savaşın sona ermesinden sonra, ABD hegemonyasında tek kutuplu yeni bir dönem başlamıştır. Bu yeni dönemin öncesinde ve sırasında Doğu Bloğunda başlayan çözümlerle SSCB'den kopan pek çok devlet bağımsızlıklarını kazanmaya başlamışlardır.

Bu süreçte, Orta Asya'da vuku bulan güç boşluğunun dünyanın jandarması, tek gücü olarak görülen ABD tarafından doldurulacağı düşünülmekle birlikte diğer yandan SSCB'nin halefi olan Rusya Federasyonu ve Çin'in de bu mücadelede yer alacağını görmek olası görülmektedir.

Soğuk Savaş Dönemi'nin ilk yıllarında önemli bir ittifakın içinde olan Çin ve SSCB, Detant Dönemi ve SSCB-ABD ilişkilerinin gelişmeye başlamasıyla birlikte, karşı karşıya gelen iki müttefik arasında, Soğuk Savaş sonrası yeni dönemde var olan ABD karşıtlığı nedeniyle tekrar bir yakınlaşmaya neden olmuştur.

Bu yakınlaşma, bazı Orta Asya ülkelerinin de dahil edilmesiyle birlikte yeni bir örgütlenmeyi doğurmuştur. Bu örgütlenme günümüzde varlığını devam ettiren Şanghay İşbirliği Örgütü olmuştur. Ekonomik, askeri, diplomatik, ticari, kültürel, savunma ve güvenlik alanlarında bilgi alışverişi ve işbirliğini amaçlayarak kurulan örgüt, zaman zaman dünyada nevi şahsına münhasır bir yapılanma olarak bilinen AB'ye alternatif bir yapı olarak düşünülmektedir. Bu durum ise 50 yılı aşkın süredir AB kapısında bekleyen Türkiye'nin AB yerine Şanghay İşbirliği Örgütü'ne dahil olacağı yönündeki tartışmaları gündeme getirmektedir.

Bu anlamda çalışmamız, Şanghay İşbirliği Örgütü'nün kuruluşu, tarihsel gelişimi, kurumsal yapısı ve etkinlikleri konusunda bilgi verecek, sonrasında Türkiye'nin AB ilişkilerinin tarihsel gelişimi ve günümüzdeki durumu hakkında bilgi verdikten sonra Türkiye'nin Şanghay İşbirliği Örgütü ile ilişkilerine bakılarak örgütün Türkiye-AB ilişkilerine bir alternatif olup olmayacağı hususunda değerlendirmelerde bulunulacaktır. Çalışmamız sonuç ve kaynakça bölümüyle son bulacaktır.

1. Şanghay İşbirliği Örgütü Oluşumu

1.1. Şanghay Beşlisi

Uluslararası sistemde Sovyetler Birliği ve ABD'nin yer aldığı iki kutuplu yapının Sovyetler Birliği'nin dağılması ile sona ermesi 1990'lı yılların tüm dünya için olduğu kadar, Orta Asya'da yer alan beş ülke (Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Tacikistan ve Kazakistan) için de yeni bir dönemin başlangıcı olacağını göstermekteydi. Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucu Sovyet Cumhuriyeti ülkeler bağımsızlığını kazanmış; siyasi ve akademik çevrelerce ABD hegemonyasında oluşacak tek kutupluluk, gevşek iki kutupluluk veya çok kutupluluk tartışmaları eşliğinde bu ülkeler uluslararası politika sahnesindeki yerlerini almışlardır.

Soğuk Savaş'ın iki kutuplu uluslararası sistemde blok önderlerinden SSCB'nin dağılmasıyla sona ermesi, buna karşılık ABD'nin güçlenerek varlığını sürdürmesi, dengelerin henüz net olarak tanımlanamayan yeni uluslararası sistemde kısmen işbirliği kısmen de rekabet unsurları çerçevesinde yeniden şekilleneceği anlamına gelmekteydi. Orta Asya bağlamında düşünüldüğünde Sovyetler Birliği'nin dağılmasından kaynaklanan siyasi güç boşluğunun çeşitli bölgesel ve küresel çözüm girişimleriyle giderilmeye çalışıldığı görülmekteydi. Bu bağlamda askeri ve ekonomik gücü açısından Orta Asya'da etkili olabilecek aktörlerden birisinin orta ve uzun vadede ABD olacağı düşünülmekle birlikte, Sovyetler Birliği'nin halefi konumunda bulunan Rusya Federasyonu ve Çin de bölgedeki güç mücadelesinde etkili aktörler olarak görülmekteydi (Pirinççi, 2008: 208).

Soğuk Savaş döneminde Doğu Bloğunun iki büyük gücü Çin ve SSCB sınır sorunları yüzünden sık sık karşı karşıya gelmiş, bu sorun yüzünden 1969 yılında sıcak çatışma yaşanmıştır. Soğuk Savaş'ın yumuşama döneminde sorun yerini yumuşamaya bırakmıştır (Gevgillili, 1969). 1991'de Sovyetler Birliği'nin yerini alan Rusya Federasyonu zamanında da bu yakınlaşma devam etmiştir. İki ülkenin yakınlaşması üç temel nedene dayanmaktadır. Bunlardan ilki; Çin, Rusya ve Orta Asya cumhuriyetleri arasındaki geçmişten beri süregelen sınır güvenliği meselesidir. İkinci

ci unsur ekonomik çıkarlardır (Çolakoğlu, 2004: 174). İki süper güç arasındaki Soğuk Savaş'ın sona ermesinin uluslararası sistemde meydana getirdiği değişim sürecine ilaveten Asya ülkelerinde güvenlik ve barışa dair stratejilerde değişiklik yaşanmıştır. Bölgedeki güç dengeleri enerji, aşırı nüfus artışı, ekonomik büyümenin getirdiği Pazar mücadelesi Çin ve Rusya aktörünün güven arayışlarını körükleyerek savunma ve silahlanmaya yönelik ittifak oluşturma eğilimlerini ön plana çıkarmıştır. Bu durum iki aktör arasındaki güvenlik parametrelerinde yeni açılımlara neden olmuştur (3. Uluslararası Türk - Asya Kongresi, 2008: 29). Çin-Rusya yakınlaşmasının üçüncü unsuru ise ABD karşıtlığıdır (Çolakoğlu, 2004: 174). ABD karşıtlığı Rusya ve Çin ile sınırlı kalmamış Orta Asya Cumhuriyetlerinin iç dinamikleriyle oynamaya çalışması, bu ülkelerdeki otoriter rejimlerin oluşturduğu statüyü bozma, çalkantılara sebep olmasından ötürü Orta Asya ülkelerinde de baş göstermiştir (Çoğal, 2011).

Moskova ve Pekin'in Amerikan karşıtlığı temelinde gelişen ilişkileri üç Orta Asya ülkesinin de katılımıyla ŞanghayBeşlisi olarak adlandırılan yeni bir bölgesel oluşuma dönüşmüştür. Nisan 1996'da Çin'in Şanghaykentinde Çin, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan arasında imzalanan anlaşma ile kurulmuş, adını ilk toplantıları yerden almıştır (Çolakoğlu, 2004: 178).

Şanghay Beşlisi'nin kurulmasında Çin'in hızlı ekonomik büyümesi ve *büyüyen enerji* ihtiyacının rolü büyük önem göstermiştir. Ekonomik büyüme ile birlikte Çin'in petrole olan bağımlılığını artırmış; 1993 yılı itibarıyla Çin petrol ithal eden ülke konumuna gelmiştir. Basra Körfezi bölgesine bağımlılığı azaltmak amacıyla arayışlara giren Çin Halk Cumhuriyeti, özellikle Rusya ve Kazakistan ile petrol boru hattı konusunda bir dizi anlaşmaya imza atmıştır. 1992 yılında "iyi komşuluk" politikasıyla başlayan diyaloglar Şanghaybeşlisi oluşumunu doğurmuştur (Özsoz, 2013).

ŞanghayBeşlisi'nin ilk toplantısı Devlet Başkanları düzeyinde Şanghay'da gerçekleştirilmiştir. Gündemlerinde yer alan ilk ve en önemli konu bu ülkelerin sınır uyumsuzluklarının çözümü ve sınır bölgelerinde güvenlik ortamının sağlanması olmuştur (Çoğal, 2011).

ŞanghayBeşlisi'nin 24 Nisan 1997'de Moskova'da yapılan ikinci zirve toplantısında önceki gündemi temel alan "Sınır Bölgelerinde Askeri Gücün Karşılıklı Azaltılması Anlaşması" imzalanmıştır (Zhuangzhi, 2004: 600).

ŞanghayBeşlisi'nin üçüncü zirve toplantısı Temmuz 1998'de Kazakistan'ın Almatı Şehrinde gerçekleştirilmiştir. Bu zirvede ekonomik işbirliği konusu daha fazla gündeme gelirken, Beşli'nin Çin ile eski Sovyet cumhuriyetleri arasında sınır güvenliği konusunu düzenleyen bir oluşumdan çıkarak çok taraflı bir işbirliği örgütüne dönüşmesi yoluna girilmesi amaçlanmıştır (Çolakoğlu, 2004: 178).

Şanghay Beşlisi'nin dördüncü zirve toplantısı 25 Ağustos 1999'da Bişkek'te yapılmıştır. Toplantının gündeminde NATO'nun Yugoslavya'yı bombalaması, Özbekistan devlet başkanı Kerimov'a düzenlenen suikast girişimi, Kırgızistan'ın Batken bölgesindeki sorunlar ve Rusya'nın bazı şehirlerinde meydana gelen bombalama hareketlerinin yanı sıra Tacikistan ve Özbekistan başta olmak üzere bölgedeki dini hareketlerin faaliyetlerinin artması yer almıştır (Özdaşlı, 2012: 112).

Şanghay Beşlisi'nin beşinci zirve toplantısı 5 Temmuz 2000 tarihinde Tacikistan'ın başkenti Duşanbe'de yapılmış ve örgütün adı Şanghay Formu olarak değiştirilmiştir (Çoğal, 2011). Duşanbe'de düzenlenmiş olan 5. Zirvesi toplantısının gündeminde, bölgesel güvenlik ve istikrar, uluslararası terörizmle mücadelede işbirliği, köktencilik ve sınır konularının yanında, yeni hedef ve amaçlarının genişletilmesi ve örgütün dışa yönelme çabaları gibi hassas meseleler de yer almıştır. Ayrıca ulusal bağımsızlıkların, egemenliklerin, toprak bütünlüğü ilkesinin ve sosyal istikrarın korunmasına özel vurguda bulunulmuştur (Zeyrek, 2010: 877-878).

1.2. Şanghay İşbirliği Örgütü

Üye ülkeler arasında güvenin artırılması, sınır bölgelerinin silahsızlandırılması ve bölgesel işbirliğinin teşvik edilmesi amacıyla 1996 yılında Çin Halk Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu, Kırgızistan, Tacikistan ve Kazakistan tarafından kurulan Şanghay Beşlisi mekanizması, 14-15 Haziran 2001 tarihlerinde Şanghay'da

düzenlenen Devlet Başkanları Zirve toplantısında, uluslararası düzeyde ve üye ülkelerde yaşanan gelişmeler ışığında, terörizm, ayrılıkçılık ve köktencilikten kaynaklanan tehditlerle mücadelede yönelik işbirliğinin daha etkin şekilde yürütülmesi için Şanghay Beşlisi'nin bölgesel bir örgüt haline dönüştürülmesini kararlaştırmıştır. Bu çerçevede anılan Zirve'de Özbekistan'ın Şanghay Beşlisi'ne katılımına ilişkin bir Ortak Deklarasyon kabul edilmiş ve 6 ülke tarafından imzalanan "Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Kurulmasına Dair Deklarasyon" ile örgüt resmen hayata geçirilmiştir. Söz konusu toplantıda ayrıca, "Terörizm, Ayrılıkçılık ve Köktencilikle Mücadele Hakkında Şanghay Sözleşmesi" imzalanmıştır (http://www.mfa.gov.tr/sangha_y-isbirligi-orgutu.tr.mfa).

Üye ülke liderleri Haziran 2002'de St. Petersburg'da yapılan toplantıda örgütün tüzüğünü imzalamışlardır. Buna göre örgütün temel amaçları; üye ülkeler arasındaki dostluk, iyi komşuluk ve karşılıklı güvenin kuvvetlendirilmesi; ekonomik-ticari, bilim-teknik, kültür, eğitim, enerji, ulaşım, çevre ve diğer alanlarda etkin işbirliğinin geliştirilmesi; bölgesel barış ve istikrarın sürdürülmesi için ortak hareket edilmesi olarak sıralanmıştır (Özdaşlı, 2012: 114).

2002 yılında St. Petersburg'da yapılan bu zirvede "Teşkilat Şartı" kabul edilmiş, 2003'te Organların çalışma ilkeleri belirlenmiş ve 23.09.2003 tarihinde teşkilatın bütçesi onaylanmıştır (Ergeç, 2006).

17 Haziran 2004 tarihinde Taşkent'te düzenlenen ŞİÖ Devlet Başkanları Zirvesi'nde "Gözlemci Statüsüne İlişkin Yönetmelik", 2008 yılında Duşanbe'de düzenlenen Zirve'de ise "ŞİÖ Diyalog Ortaklığı Statüsüne İlişkin Düzenlemeler" kabul edilmiştir. 2010 yılında Taşkent'te düzenlenen Devlet Başkanları Zirvesi'nde örgütün genişleme şartlarını tespit eden "Genişleme Prosedürü Belgesi" kabul edilmiştir (http://www.mfa.gov.tr/sangha_y-isbirligi-orgutu.tr.mfa). Taşkent Zirve Bildirisi'nde liderler tarafından, terörizm ve aşırıcılığın boy gösterdiği dönemde Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nın güvenlik alanında işbirliği geliştirmesinin önemine değinilmiş, ayrıca güvenlik güçlerinin de katıldığı ortak tatbikatların yapılması kararlaştırılmıştır.

Taşkent'te yapılan Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde yayınlanan "Taşkent Deklarasyonu" ile her alanda tam işbirliği yolunda yeni bir aşamaya girildiği görülmektedir. Liderler tarafından yapılan görüşmeler sonucunda elektronik ticaret, gümrük, kalite kontrol, yatırıma teşvik ve ulaştırma konularında beş komite oluşturulmasına karar verilmiş ve bu kapsamda "Şanghay Kalkınma Fonu" ve "Şanghay İş Kurulu" oluşturulması kabul edilmiştir.

Eylül 2004- St. Petersburg Zirvesi'nde Devlet ve Hükümet Başkanları Petersburg Yasası'nı imzalamışlardır. Bu yasa ile Şanghay İşbirliği Teşkilatı, bölgesel bir uluslararası kuruluş statüsünü kazanmıştır (http://www.tasam.org/trTR/lce-rik/2241/sanghay_isbirligi_).

Şanghay İşbirliği Örgütü'nün kurumsal yapısına bakıldığı zaman örgütün işleyişinin 7 ana organ tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir (Yüksel, 2013);

A) *Devlet Başkanları Konseyi*; her sene bir defa düzenli olarak bir üye ülkede toplanan ve devlet başkanlarının katıldığı en üst düzeydeki karar mekanizmasıdır. Diğer konseylerin önceden istişare ettikleri önemli meseleler burada karara bağlanmaktadır

B) *Hükümet Başkanları Konseyi*; her sene bir defa toplanan ve bütçenin onaylanması ve ekonomik antlaşmalar yapılması gibi temel sorumlulukları olan ikinci en önemli alt mekanizmadır

C) *Dışişleri Bakanları Konseyi*; Örgüte üye devletlerin dışişleri bakanları Dışişleri Bakanları Konseyi'nde bir araya gelmektedir. Bu Konsey, Devlet Başkanları Konseyi'nden bir ay önce toplanmakta ve Devlet Başkanları Konseyi'nin gündemini belirlemektedir. Uluslararası meselelerin yoğunlukta görüşüldüğü örgütün en işlevsel organlarından birisidir

D) *Temsilcilikler Konseyi*; üye ülkelerin işbirliği yaptıkları alanlarda temsilcilerin katıldığı (savunma bakanları, polis teşkilatları, adalet bakanları vs.) kapsamlı görüşme ve antlaşmaların altyapısının oluşturulduğu önemli bir organdır

E) *Ulusal Koordinatörler Konseyi*; yılda en az üç kez toplanan ve ŞİÖ üyesi ülkelerin ulusal koordinatörlerinin katıldığı bir anlamda tüm diğer organları yönlendiren organdır

F) *Sekretarya*; Pekin'de bulunan ve örgütün tüm işlerinin belgelendiği, takip edildiği, sonraki aktiviteler için belgelerin hazırlandığı daimi ve önemli bir organdır. İlk genel sekreter Çinli Zhang Deguang'dır

G) *Bölgesel Anti-terör Ajansı*: Özbekistan'ın başkenti Taşkent'te yer alan anti-terör şubesidir. Daimi nitelikte olup, ilk sekreteri Özbek Casymov'dur

Örgüte üyelik üç aşamada gerçekleşmektedir. Bunlar; diyalog ortağı, gözlemci üye ve tam üye şeklindedir (Çoğal, 2011). Günümüzde örgütün Çin Halk Cumhuriyeti, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan olmak üzere altı tam üyesi, Afganistan, Hindistan, İran, Moğolistan ve Pakistan olmak üzere beş gözlemci üyesi ve Beyaz Rusya, Sri Lanka ve Türkiye olmak üzere üç diyalog ortağı bulunmaktadır (<http://www.sectsc.org/EN123/index.asp>).

2. Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Etkinliği

Şanghay Beşlisi ve Şanghay İşbirliği Örgütü, ikinci kuşak Çin lideri Deng Xiaoping'in 1978 yılında ortaya koyduğu ve 1987'de uygulamaya başladığı Üç Aşamalı Kalkınma Stratejik Planı için talep edilen yurtiçi ve yurtdışı güvenlik ortamını inşa etme politikasının bir parçası olan, Çin Halk Cumhuriyeti kurulduktan sonra kurulan ve ilk defa Çin kenti ile adlandırılan uluslararası bir

örgüttür. 2030-2050 yıllarında tamamlanması öngörülen bu stratejinin bir ayağı olan Çin'in Batı Bölgeleri Kalkınma planının yanı sıra kuzeybatı bölgelerinin ham maddeleri ile petrol ve doğalgaz gibi enerjilerin, kalkınmış olan doğu ve güneydoğu bölgelerine aktarılması politikası da söz konusudur. Aynı şekilde, Çin'in bir pazarı olan Orta Asya'daki hammadde ve enerjilerin de Doğu Türkistan üzerinden Çin'in kalkınmış bölgelerine aktarılması planlanmıştır. İran'ın, gözlemci ülke statüsü ile kabul edilmesinden sonra enerji işbirliği alanı da genişlemiştir. (Ekrem, 2012).

Şanghay İşbirliği Örgütü, ekonomik, askeri ve diplomatik ilişkilerin çeşitlendirilmesinin yanında, ticaret, kültür ve bölge güvenliği alanlarındaki işbirliğini arttırmayı da amaçlamaktadır. Özellikle bölge güvenliği konusunda, üyeler düzenli olarak uluslararası güvenlik konjonktürü gibi meseleleri ele alıp bilgi ve görüş alışverişinde bulunmaktadırlar (Zeyrek, 2010: 874).

Örgüte gözlemci ülke statüsünde giren Afganistan, Hindistan, Pakistan, İran ve Moğolistan ile birlikte örgütün coğrafi kapsama alanı Doğu Asya, Orta Asya, Batı Asya ve Güney Asya'ya açılmış ve Asya bölgesini kapsamlı bir şekilde temsil etme özelliğini taşımıştır. Coğrafi yakınlığı olan örgüt üye ülkelerinin kapsadığı alan 30 milyon km² den fazla olup Avrasya'nın %70'nden daha geniş bir bölge teşkil etmektedir. Nüfusu 1,5 milyar olan bir coğrafyayı temsil eden örgüt, dünya nüfusunun neredeyse % 20'sini oluşturmaktadır (Özsöz, 2013).

Tablo 1: Şanghay Üye Ülkelerine İlişkin Bazı Bilgiler

Üye Ülkeler	Yüzölçümü (km ²)	Nüfus	GSYH (Milyar \$)
Çin	9.600.000	1.37 (milyar)	7.318 (trilyon)
Kazakistan	2.724.900	16.000.000	186
Kırgızistan	199.9	5.493.900	5.1
Rusya	17.075.400	141.920.000	1.487 (trilyon)
Tacikistan	143.1	7.600.000	5.6
Özbekistan	447.4	29.559.000	45.4

Kaynak: T.C Dış İşleri Bakanlığı verilerinden derlenerek hazırlanmıştır.

Tablo 1’de görüldüğü üzere Şanghay örgütü üye devletlerinin toplam yüzölçümleri yaklaşık 31 milyon km², nüfusu 1 milyar 570 milyon ve sahip oldukları gayri safi yurt içi hasılatları toplamı 10 milyar dolardan fazladır.

Şanghay İşbirliği Örgütü’ne stratejik üstünlük sağlayan durumlardan ilki Örgütün önemli iki aktörü olan Çin ve Rusya’nın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin beş daimi üyesinden ikisini oluşturmasıdır. Bir diğer üstünlük sağlayan durum zengin doğal kaynakları ve dünya petrol ve doğal gaz rezervlerinin önemli bir kısmını elinde bulundurmasıdır. Son olarak Nükleer silaha sahip olan 10 ülkeden gözlemci üye ülkeler dahil olmak üzere beş ülkenin Şanghay İşbirliği Örgütü’nde yer alması durumudur (Yardımcıoğlu ve Koçarlan, 2012: 167-168).

Tablo 2: Dünya Doğal Gaz Rezervleri

Dünya Toplam Doğal Gaz (trilyon m3)	208.4
Üye Ülkeler	
Çin	3.1
Kazakistan	1.9
Kırgızistan	5.6
Rusya	44.6
Tacikistan	5.4
Özbekistan	1.6
TOPLAM	62.2
Gözlemci Ülkeler	
Afganistan	49.5
Hindistan	1.2
İran	33.1
Pakistan	0.8
Moğolistan	
TOPLAM	146.8

Kaynak: The World Factbook ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü verilerinden derlenmiştir.

Tabloda görüldüğü üzere gözlemci üye ülke doğal gaz rezervlerinin dahil olmasıyla birlikte örgütün toplam doğal gaz rezervi 146,8 trilyon m³ ile dünya rezervinin yarısından fazlasını oluşturmaktadır.

Şanghay İşbirliği Örgütü şu an itibarıyla sahip olduğu zengin doğal gaz ve petrol kaynakları sayesinde bir enerji karteli oluşturacak kapasiteye fazlasıyla sahiptir, ancak lider iki ülke olan Çin ve Rusya arasındaki mevcut çıkar farklılıklarından dolayı böyle bir yapılanma mümkün görülmemektedir. Bölgedeki enerji altyapısının, taşıma yollarının ve enerji ticaretinin koordinasyonu için Örgüt aslında uygun bir forum oluşturmaktadır. Şanghay İşbirliği Örgütü, hem mevcut üyeleri için hem de gözlemci üye ülkelerden İran ve Hindistan ile ticaretini geliştirmek isteyen Pakistan için ideal bir platform oluşturmakla kalmayabilir; eğer ikili anlaşmalar yerine kuruluş amacı olan çok taraflı bir uluslararası örgüt yapısına doğru ilerlerse sadece Avrasya’da değil bütün dünyada önemli bir stratejik aktör olabilir. (Çomak ve Gökalp, 2009: 339).

Eylül 2004 tarihinde Bişkek’te gerçekleştirilen 2’nci Şanghay İşbirliği Teşkilatı Devlet ve Hükümet Başkanları Toplantısı’nda Çin Halk Cumhuriyeti tarafından, diğer örgüt üyelerine serbest ticaret alanı oluşturulması önerisi getirilmiştir (http://www.tasam.org/trTR/Icerik/2241/sanghay_isbirligi_teskilatnin_gelecegi). Bu proje gerçekleştiği takdirde 2020 yılında örgütün gayri safi yurtiçi hâsılası dünyanın %30’unu teşkil edeceği öngörülmektedir. Gerçekleştiği takdirde dünyanın en büyük güvenlik ve ekonomik örgütü olacaktır. Ancak, örgüt aynı zamanda Asya’nın birçok bölgesel hassas sorunlarını içermektedir ve bu durum örgütün işlevini engellediği gibi icraatını da yavaşlatabilmektedir (Ekrem, 2012).

Tablo 3: Şanghay İşbirliği Örgütü Üye Ülke Dış Ticaret Hacimleri (2008-2012)

Üye Ülkeler	HACİM (Milyon Dolar)				
	2008	2009	2010	2011	2012
Çin	17,095	14,277	19,450	24,160	24,128
Kazakistan	2,752	1,593	2,211	2,943	3,125
Kırgızistan	239	171	160	232	303
Rusya	37,847	22,640	26,229	29,946	33,306
Tacikistan	324	234	428	497	580
Özbekistan	918	693	1,144	1,294	1,263
TOPLAM	59.176	39,608	49,622	59,072	62,706
DÜNYA TOPLAM	334	243	299	376	389

Kaynak: TC Ekonomi Bakanlığı verilerinden derlenerek hazırlanmıştır.

Tablo 3’de 2008-2012 yılları arasında Şanghay İşbirliği Örgütü üye ülkelerinin dış ticaret hacim verilerine bakıldığında en yüksek payın Rusya’ya, en düşük payın ise Kırgızistan’a ait olduğu görülmektedir.

3. Türkiye’nin Avrupa Birliği ve Şanghay İşbirliği Örgütü ile İlişkisi

3.1. Avrupa Birliği – Türkiye İlişkisi

1958 yılında kurulmuş olan insanlık tarihinin en büyük barış projesi olarak nitelendirilen Avrupa Ekonomik Topluluğu’na, Türkiye 1959 yılının Temmuz ayında tam üye olmak üzere başvuruda bulunmuştur. Başvuru üzerine Türkiye’nin kalkınma düzeyinin tam üyeliğin gereklerini yerine getirmeye yeterli olmadığı bildirilmiş ve tam üyelik koşulları gerçekleşinceye kadar geçerli olacak bir ortaklık anlaşması imzalanması önerilmiştir. Söz konusu anlaşma 12 Eylül 1963 tarihinde Ankara’da imzalanmıştır.

Ankara Anlaşmasıyla Türkiye’nin Topluluğa entegrasyonu için hazırlık, geçiş ve nihai dönem olmak üzere üç kademeli bir süreç öngörülmüştür. Anlaşmada öngörülen hazırlık dönemi 1973 yılında Katma Protokol’ün yürürlüğe girmesiyle sona ermiş ve geçiş dönemine girilmiştir, geçiş dönemi ise 1996’da Türkiye’nin Gümrük Birliği’ne girişiyle sona ermiştir (<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=4>).

10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki’de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi, Türkiye’nin adaylığının resmen onaylanması ve diğer aday ülkelerle eşit konumda olacağına ifade edilmesi nedeniyle Türkiye-AB ilişkilerinin dönüm noktası olarak kabul edilmektedir.

Helsinki Zirvesi’nde, diğer aday ülkeler için olduğu gibi Türkiye için de Katılım Ortaklığı Belgesi hazırlanmasına karar verilmiştir. Türkiye için hazırlanan ilk Katılım Ortaklığı Belgesi 8 Mart 2001 tarihinde AB Konseyi tarafından onaylanmıştır. Katılım Ortaklığı Belgesi’nde yer alan önceliklerin hayata geçirilmesine yönelik program ve takvimimizi içeren Ulusal Program, 19 Mart 2001 tarihinde Hükümet tarafından onaylanarak Avrupa Komisyonu’na 26 Mart 2001 tarihinde tevdi edilmiştir.

17 Aralık 2004 tarihli Brüksel Zirvesi’nde, AB-Türkiye ilişkilerinde bir dönüm noktası daha yaşanmış ve Zirve’de Türkiye’nin siyasi kriterleri yeteri ölçüde karşıladığı belirtilerek 3 Ekim 2005’te müzakerelere başlanması kararı alınmıştır (<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=111&l=1>).

Avrupa Birliği Devlet ve Hükümet Başkanlarının 17 Aralık 2004 tarihli Zirvesinde aldığı karar doğrultusunda 3 Ekim 2005 tarihinde Lüksemburg’ta yapılan Hükümetler arası Konferans ile Türkiye resmen AB’ye katılım müzakerelerine başlamıştır. Böylece, Türkiye ile AB ara-

sındaki inişli çıkışlı ilişki, çok önemli bir dönüm noktasını aşarak yepyeni bir sürece girmiştir. AB Müktesebatı fasıl başlıkları; Malların serbest dolaşımı, İşçilerin serbest dolaşımı, İş kurma hakkı ve hizmet sunumu serbestisi, Sermayenin serbest dolaşımı, Kamu alımları, Şirketler hukuku, Fikri mülkiyet hukuku, Rekabet politikası, Mali hizmetler, Bilgi toplumu ve medya, Tarım ve kırsal kalkınma, Gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı, Balıkçılık, Taşımacılık politikası, Enerji, Vergilendirme, Ekonomik ve parasal politika, İstatistik, Sosyal politika ve istihdam, İşletmeler ve sanayi politikası, Trans Avrupa şebekeleri, Bölgesel politika ve yapısal araçların koordinasyonu, Yargı ve temel haklar, Adalet, özgürlük ve güvenlik, Bilim ve araştırma, Eğitim ve kültür, Çevre, Tüketici ve sağlığın korunması, Gümrük birliği, Dış ilişkiler, Dış güvenlik ve sağlık politikaları, Mali kontrol, Mali ve bütçesel hükümler, Kurumlar ve Diğer konulardır (<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=37&l=1>).

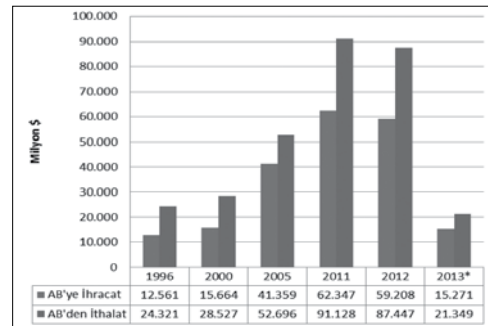
Bugüne kadar, 13 fasılda (Bilim ve Araştırma, İşletme ve Sanayi Politikası, İstatistik, Mali Kontrol, Trans-Avrupa Ağları, Tüketicinin ve Sağlığın Korunması, Fikri Mülkiyet Hukuku, Şirketler Hukuku, Bilgi Toplumu ve Medya, Sermayenin Serbest Dolaşımı, Vergilendirme, Çevre, Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası) müzakereye açılmış olup bunlardan biri (Bilim ve Araştırma) geçici olarak kapatılmıştır.

Türkiye ile AB arasındaki *güçlendirilmiş siyasi diyalog* devam etmiştir. 2012 yılı Mart ve Haziran aylarında bakanlar seviyesinde ve 2012 yılı Şubat ayında siyasi direktörler seviyesinde siyasi diyalog toplantıları yapılmıştır. Bu toplantılarda, Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterleri bakımından karşılaştığı başlıca zorluklara değinilerek, Katılım Ortaklığı Belgesi önceliklerini yerine getirme yönünde kaydedilen ilerleme değerlendirilmiştir. Ayrıca görüşmelerde Kuzey Afrika, Orta Doğu, Batı Balkanlar, Afganistan/Pakistan ve Güney Kafkasya gibi AB'nin ve Türkiye'nin ortak menfaat alanına giren bölgelere ilişkin dış politika konularına da yer verilmiştir (Türkiye 2012 Yılı İlerleme Raporu, 2012: 5).

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında ilişkilerin iki konuda çözümsüzlüğü bulunmaktadır. Bunlardan ilki Kıbrıs sorunu bir diğeri ise vize sorunudur. Türkiye'nin Güney Kıbrıs gemi ve uçaklarına

liman ve havaalanlarını açmaması nedeniyle AB'nin sekiz müzakere faslını açmama, diğer tüm fasılları da kapatmama kararı bulunmaktadır. Öte yandan Ankara'nın da Güney Kıbrıs'ın AB dönem başkanlığını yürüttüğü Temmuz-Aralık 2012 dönemi boyunca AB ile tüm siyasi diyalogunu kestiği unutulmamalıdır. 2013 başında dönem başkanlığının İrlanda'ya geçmesiyle Türkiye-AB ilişkilerinde daha olumlu bir döneme girildiği yorumları yapılmaktaysa da yeni müzakere fasıllarının açılıp açılmayacağı konusu halen belirsizliğini korumakta, Kıbrıs sorununun çözümsüzlüğü hâlihazırda Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin önündeki en büyük engeli oluşturmaya devam etmektedir (Erşen, 2013: 18).

Avrupa Birliği'ne ilişkin gündemdeki öncelikli bir diğer konuyu Türk vatandaşlarına 90 günü aşmayan seyahatleri için Schengen vizesinden muafiyet sağlanması teşkil etmektedir ve yaşanan sıkıntı çözümsüzlüğünü korumaktadır. Avrupa Birliği'ne aday olan ülke vatandaşlarının hiçbirine vize uygulanmazken, Türk vatandaşlarına yapılan bu uygulama haksız bir durum yaratmaktadır (TCDB, 2013: 11). AB ile devam eden bu sıkıntılı vize meselesine karşın Türkiye'nin son birkaç yılda pek çok Balkan, eski Sovyet ve Ortadoğu ülkesiyle karşılıklı olarak vizeleri kaldırmış olması da Türk kamuoyunda AB'ye karşı oluşan olumsuz havayı güçlendirerek Türk dış politikasındaki alternatif arayışlarına ivme kazandırmaktadır (Erşen, 2013: 19).

Grafik 1: Türkiye ile Avrupa Birliği Arasındaki Dış Ticaretin Gelişimi

Kaynak: TC. Ekonomi Bakanlığı

Grafik 1'de yer alan verilere bakıldığında Avrupa Birliği'ne üye ülkelerle yapılan ithalatın her dö-

nemde ihracattan fazla gerçekleştiği görülmektedir. Ayrıca ithalat ve ihracat rakamlarının 2011 yılı sonrası düşüşe geçtiği, özellikle 2013 yılındaki rakamların 1996 yılındaki rakamlara yakın olduğu dikkat çekmektedir.

3.2. Şanghay İşbirliği Örgütü – Türkiye İlişkisi

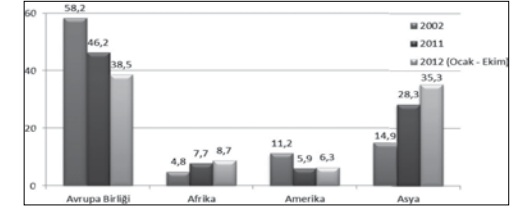
Türkiye son dönemde Afrika Birliği Örgütü'nden, Arap Ligi'ne ve Birleşmiş Milletler' in geçici daimi üyeliğine aday olma tarzında uluslararası örgütlerde etkili olma ve üye ya da gözlemci üye olma ve sorumluluk yürütme tarzında politikalar üretmektedir (Aras, 2006: 28). Son olarak gündeme gelen uluslararası örgüt ise Şanghay İşbirliği Örgütü'dür.

Asya ve Avrupa kıtalarının kesişim noktasındaki Türkiye, yüzyıldan daha uzun süredir Batıya yönelerek siyasi ve ekonomik gelişmesini sağlamakta ve 1959 yılından bu yana da şimdiki ismiyle Avrupa Birliği'nin üyesi olmaya çalışmaktadır. AB ile ilişkisinin son yıllarda durağan bir şekilde devam etmesi, Avrupalı bazı yetkililerin aleyhte açıklamaları ve bu ilişkinin geleceğine yönelik belirsizlikler, Türkiye'nin alternatif entegrasyonlar, teşkilatlar veya işbirlikleri üzerinde durması ve bu konuda araştırmalar yapmasını gerektirmektedir. (Kartal ve Sofyalıoğlu, 2011: 24). Bu noktada karşımıza Şanghay İşbirliği Örgütü çıkmaktadır. Türkiye 2012 yılı Haziran ayından bu yana Şanghay İşbirliği Örgütü'nde diyalog ortağı olarak yer almaktadır.

Son on yılda her yönde gelişmekte olan Türkiye, Avrasya ve Orta Doğu bölgesinin önemli bir aktörü haline gelmiştir. 2001 yılından itibaren başlayan ekonomi eksenli kalkınma politikası sonucunda, Türkiye, çok yönlü ve sağlam bir ekonomi politikası ve dış politika sayesinde Avrupa ekonomik krizini ve Arap Baharı bunalımını rahatlıkla atlatabilmiştir. 2009-2012 döneminde Türkiye ekonomisi Dünya Bankası'nın verilerine göre çok güçlü bir kalkınma yaşamış GSMH 614,9 milyar dolardan 775 milyar dolara yükselmiştir. 2011 yılı ile 2012 yılı karşılaştırıldığında GSYİH 7,7 % oranında yükselmiştir. Bu ekonomik verilerle birlikte, son on yılda Türkiye'nin yumuşak gücünün hem Asya hem de Orta Doğu'da önemli oranda yükseldiğini gösteren pek çok gelişme yaşanmıştır (Gafarlı, 2013: 1).

Türkiye'nin 2002-2012 yılları arasında ihracat parametrelerinde yaşanan değişimler aşağıdaki grafikte yer almaktadır;

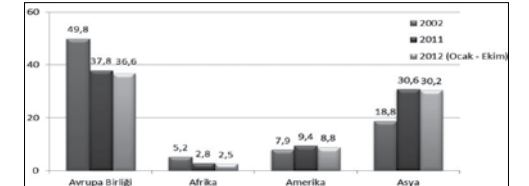
Grafik 2: Türkiye'nin Ülke Gruplarına Göre İhracatının Toplam İçindeki Payı

Kaynak: Gafarlı, 2013: 2

2002 yılında Avrupa Birliği üye ülkelere yapılan ihracatın oranı toplam ihracat içerisinde %58,2'lik oranla yarısından fazlasını oluştururken 2011 ve 2012 yıllarında düşüş göstererek 2012 yılında %38,5 seviyesinde yer almıştır. Asya ülkeleriyle olan ihracat rakamlarına bakıldığında durumun Avrupa Birliği üye ülkelerle olan ihracattan farklı seyrettiği görülmektedir. 2002 yılında Asya ülkeleriyle yapılan ihracatın oranı toplam ihracat içerisinde %14,9'luk oranla oldukça düşükken 2011 ve 2012 yıllarında artış göstererek 2012 yılında %35,3 seviyesinde yer almıştır.

Grafik 3: Türkiye'nin Ülke Gruplarına Göre İthalatının Toplam İçindeki Payı

Kaynak: Gafarlı, 2013: 3

2002 yılında Avrupa Birliği üye ülkelere yapılan ithalatın oranı toplam ithalat içerisinde %49,8'lik oranla yarısını oluştururken 2011 ve 2012 yıllarında düşüş göstererek 2012 yılında %36,6 seviyesinde yer almıştır. Asya ülkeleriyle olan ithalat rakamlarına bakıldığında durumun Avrupa Birliği üye ülkelerle olan ithalattan farklı seyrettiği görülmektedir. 2002 yılında Asya ülkeleriyle yapılan ihracatın oranı toplam ihracat içerisinde %18,8'lik oranla oldukça düşükken 2011 yılında artış göstererek %30,6 seviyesine gelmiş, 2012 yılında oldukça az bir düşüşle %35,2 seviyesinde yer almıştır.

Tablo 1:Türkiye Şanghay İşbirliği Örgüt Üyeleri ile Olan Dış Ticaret Hacmi

Ülke Adı	Hacim (Milyon USD)						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Rusya	15.283	21.044	28.235	37.847	22.652	26.229	29.946
Çin	7.435	10.362	14.274	17.095	14.276	19.45	24.16
Tacikistan	94	190	261	324	234	428	497
Kazakistan	1.019	1.691	2.364	3.223	1.982	3.29	3.968
Özbekistan	413	592	839	918	692	1.144	1.294
Kırgızistan	104	160	226	239	171	160	232

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Tablo 1’de yer aldığı üzere Türkiye Şanghay İşbirliği Örgüt üyeleri ile olan dış ticaret hacmine bakıldığında yıllar itibariyle artış yaşandığı gözlemlenmektedir.

Rusya ile 2000’li yılların başından itibaren hızla gelişen siyasal ve ekonomik ilişkiler çok boyutlu ortaklık çerçevesinde gelişmektedir. Şöyle ki; Rusya enerji alanında halen Türkiye’nin en büyük tedarikçisi olmaya devam ederken 2010 yılında karşılıklı olarak kaldırılan vizeler, yılda iki kez biri Türkiye’de biri Rusya’da olmak üzere devlet başkanları ve ilgili bakanların katılımıyla düzenli olarak toplanan üst düzey işbirliği konseyi toplantıları Türkiye-Rusya ilişkilerinde kaydedilen son gelişmeleri göstermektedir.

Türkiye aynı zamanda bir NATO müttefiki olarak, bölgede barış ve güvenliğin sağlanmasına destek olmak, enerji kaynaklarına ulaşımı rahatlatmak, ticari ilişkilerini sürdürmek, insan ve uyuşturucu kaçakçılığını engellemek için Rusya ile NATO ülkeleri arasında bir köprü işlevi görmektedir (Weitz, 2006: 1).

Çin ile olan ilişkilerdeki gelişmeler Rusya’ya kıyasla daha yavaş ilerlemektedir. Ancak son birkaç yıl içerisinde ekonomik ve askeri işbirliği alanında atılan adımlar dikkat çekicidir. Örneğin; 2010 yılında iki ülke arasında Konya’da bir ortak askeri tatbikat düzenlenmiş, 2012 yılında ise Türkiye’nin ilk yüksek çözünürlüklü keşif uydusu Çin’deki bir hava üssünden fırlatılmıştır (Erşen, 2013: 18-19).

Soğuk Savaş yıllarında sınırlı doğrudan temas olsa da Türklerle Orta Asyalılar arasında kültürel, tarihi, etnik, dinsel ve dilsel bağlantılar bulunmaktadır. Soğuk savaşın çökmesiyle Orta Asya ülkeleri ile olan ilişkilerde sıcak adımlar atılmış, etnik lobiler, etkili sivil siyasetçiler, dirilen dini kuruluşlarla aradaki bağ her geçen gün kuvvetlenmektedir (Weitz, 2006: 1-2).

Türkiye jeopolitik konumu itibariyle, Orta Asya ve Hazar Denizi petrol ve doğal gaz kaynaklarının Dünyaya açılımını sağlayabilecek bir enerji koridoru konumundadır ve Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı ve Mavi Akım gibi, stratejik önemi büyük yeni projelerle bu konumunu güçlendirmeye devam etmektedir. Bölgede yer alan her ülke, giderek etkinliği artıran ve yeni bir güç dengesi haline gelen Şanghay İşbirliği Örgütü’nün kendilerine sağlayabileceği birtakım faydaları hesap etmek suretiyle bu örgüte tam üye olmuş veya üyelik için sıraya girmişlerdir (Çoğal, 2011).

Türkiye’nin Şanghay İşbirliği Örgütü ile daha yakın ilişkiye girmesinin hem kendisine hem de Örgüte ve diğer ülkelere faydalı olacağını savunanların öne sürdükleri iddialar şunlardır (Kartal ve Sofyalıoğlu, 2011: 25):

- Türkiye’nin olası üyeliği Türkiye Cumhuriyetiyle ekonomik, sosyal ve kültürel yakınlaşmaya katkıda bulunacaktır.
- Ayrıca petrol ve doğalgaz kaynaklarının dünyaya açılmasında önemli bir enerji koridoru olmak isteyen Türkiye (Çoğal, 2011) hem bu amacı doğrultusunda hem de sanayisinde

ağırlıklı olarak kullandığı doğalgaza erişimde daha avantajlı bir konumda olacaktır.

- Türkiye ŞİÖ ile yakınlaşarak hem nüfus olarak hem de artan gelir gücüyle büyük bir pazarla daha yakın ilişkiye geçmiş olacaktır.

Yukarıda sayılan faydalar doğrultusunda, terörle mücadeleden ortak enerji yatırım alanlarına kadar çok geniş bir yelpazede işbirliğini geliştiren ve hızlı kurumsallaşmasını tamamlayan Şanghay İşbirliği Örgütü ile ilişkilerin artırılması Türkiye’nin öncelikli dış politikası haline getirilmesi gerekmektedir (Çoğal, 2011).

Başbakan Tayyip Erdoğan, Ocak 2005’teki Rusya ziyaretinde Türkiye’nin Şanghay İşbirliği Örgütü’ne üye olma isteğini Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin’e iletmiştir. Başkan Putin de bu isteği Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev ile paylaşmış ve oolumlu cevap almıştır. Ancak Çin tarafı Türkiye’nin bu isteğine karşı çıkmıştır. Bunun gerekçesi olarak da Örgüt’ün genişlemesi için henüz uygun fırsat ve zamanın olmadığını göstermiştir (Ekrem, 2012).

Türkiye 23 Mart 2011 tarihinde, örgüt nezdinde “Diyalog Ortağı Statüsü” kazanmak üzere ilk kez başvuruda bulunmuştur. Türkiye’nin bu başvurusu 6-7 Haziran 2012 tarihlerinde Pekin’de düzenlenen Şanghay İşbirliği Örgütü Devlet Başkanları Zirvesinde onaylanmıştır (Özsöz, 2013; 75). Türkiye’nin Diyalog ortağı statüsü, çok boyutlu dış politikanın güçlendirilmesine, örgütteki gelişmelerin izlenmesine ve bölgesel işbirliğini gerektiren konularda ülkenin görüşlerinin üye ülkelere aktarılmasına olanak vermektedir (TCDB, 2013: 91).

Haziran 2002’deki zirvede kabul edilen Şanghay İşbirliği Örgütü Şartnamesi’nin 14. Maddesinde diyalog ortağı statüsü ile ilgili tanımlar yer almaktadır (Ekrem, 2012). Bu tanımlar (<http://www.sectso.org/EN123/show.asp?id=69>); Şanghay İşbirliği Örgütü diğer devletlerle ve uluslararası kuruluşlarla belirli alanlarda diyalog ve etkileşim sürdürebilirler. Diyalog ortaklığı statüsüülke ya da uluslararası kuruluşlara verilebilir fakat bu statü üye devletlerin hak ve yükümlülüklerini etkilemeyeceği şeklindedir. Yani Örgüt tarafından Türkiye’ye tanınan diyalog ortaklık statüsü, Türkiye’yi Örgüt’ün karar alma mekanizmasından uzakta bulundurmaktadır (Ekrem, 2012)

Orta Asya’da, Çin ve Rusya’nın önderliğinde, terörle mücadeleden ortak enerji yatırım alanlarına kadar çok geniş bir yelpazede işbirliğini geliştiren ve hızla kurumsallaşmasını tamamlayan Şanghay İşbirliği Örgütü ile ilişkilerin artırılması Türkiye’nin öncelikli dış politikası içerisinde yer almalıdır. Jeopolitik konumu itibariyle Doğu-Batı arasında bir köprü niteliği taşıyan ve gelişim yönünü Batıya çevirmiş bulunan Türkiye’nin, ABD ve AB ile olan ilişkilerine zarar vermeden, geleceğin küresel güç odağı olma potansiyeline sahip olan bu Örgüte gözlemci veya tam üye olarak katılması, bölgede etkili bir denge politikası uygulamasına da yardımcı olacaktır (Çoğal, 2011).

3.3. Avrupa Birliği’ne Alternatif Şanghay İşbirliği Örgütü

2013 yılının ilk günlerinde, kamuoyunda Türk dış politikası ile ilgili önemli bir tartışma gündeme gelmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın daha önce Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin’e iletildiği ‘Bizi Şanghay Beşlisine alın, AB’yi unutalım’ mesajı (Gafarlı, 2013: 1) ve AB’nin “halkı Müslüman” olan bir ülkeyi almaktaki gönülsüzlüğünün kendisini “ister istemez yetmiş beş milyonun başbakanı olarak başka arayışlar içine” soktuğunu ifade etmesi Ankara’nın siyasi kulislerinde farklı yorumlara neden olmuştur. Erdoğan ŞİÖ üyeliğini bir seçenek olarak gündeme getirdiği konuşmasından dolayı toplumda “AB üyeliğinden vazgeçilip, Şanghay İşbirliği Örgütü’nün alternatif olarak düşünüleceği” düşüncesi oluşmuştur (Anadolu Ajansı, 2013).

Şanghay İşbirliği Örgütüne gözlemci üye olma talebi Örgütün kurumsal yapısını tamamlayamamış olması nedeniyle uygun olan zamana kadar reddedilen Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliğine alternatif olarak görülmesi yanlış bir düşüncedir. Çünkü olası üyelik gerçekleştiği takdirde Avrupa Birliği’nin de bölgedeki etkinliği artmış olacaktır (Çomak ve Gökalp, 2009: 343).

Şangay Beşlisi, 1996 yılında, Çin’in önderliğinde, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan’ın katılımıyla oluşturulan bir yapıdır. Şangay İşbirliği Örgütü ise 2001 yılında, Şangay Beşlisine, Özbekistan’ın katılımıyla farklı bir misyon yüklenerek kurumsallaşan uluslararası bir örgüttür (Yesevi, 2013). Kuruluş amaçları

nın başında, NATO ve Batı'nın Asya'ya nüfuzunu engellemek ve karşıt güç dengesi oluşturmak gelmektedir. Üyeleri, bazı eski Sovyet Cumhuriyetleri ve Çin'dir. Bu durumda Örgüt'ün, AB'nin değil, NATO'nun alternatifi olabileceği düşünülebilmektedir

Örgüt'ün yapısına bakıldığında, örgütün Rusya ve Çin önderliğinde ve bu iki ülkenin bölgesel liderliğini pekiştirmek ve sınır güvenliklerini korumak için kurulduğu söylenebilmektedir. Rusya ve Çin önderliğinde kurulmuş olmasının en somut göstergelerinden biri, örgütün 6 üyesinin bulunmasına rağmen iki resmi dilinin olmasıdır. Bunlar; Rusça ve Çince' dir. Avrupa Birliği'nde ise bütün üye ülkelerin dilleri resmi dil olarak kabul edilmektedir. Bu açıdan bakıldığında ciddi bir yaklaşım farklılığı göze çarpmaktadır. Bundan da anlaşılacağı üzere Avrupa Birliği, tüm üyelerin eşit statüde yer aldığı bir yapıyı teşkil ederken, Şanghay İşbirliği Örgütü Çin ve Rusya'nın hegemonyası altındadır (Özdemir, 2013).

AB bir demokrasi, siyasi, ekonomik ve kültürel entegrasyon projesi iken, Şanghay(Çin, Rusya Federasyonu, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan'dan oluşmaktadır- 1996) İşbirliği Örgütü ağırlıklı olarak askeri ve güvenlik örgütüdür (Akyeşilmen, 2013).

Şanghay İşbirliği örgütü uluslararası bir örgüt, Avrupa Birliği ise ulus-üstü bir örgüttür. Avrupa Birliği'nin nihai amacı üye ülkelerin ekonomik ve siyasal kader birliğine yöneliktir ve eşitlikçi bir yapıya dayanmaktadır (Özdemir, 2013). Avrupa Birliği 'nin temel amaç ve değerleri ekonomik ve parasal birliğin yanı sıra barış, hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı ve demokrasidir (<http://www.canaktan.org/ekonomi/yeni-avrupa/temel-kurum.htm>). Şanghay İşbirliği örgütü ise, otoriter ve totaliter rejimlerin yer aldığı bir birliktedir. Amaçlarından biri de küreselleşmeyle birlikte yaygınlaşan demokratik değerlerin, tek kutupluluğun kendi istikrarlarını bozmasını engellemektir (Özdemir, 2013).

Egemen Bağış' a göre; " *Türkiye'nin Avrupa Birliği ile entegrasyon süreci yarım sırada bu yana stratejik bir hedef ve vizyon çerçevesinde devam etmektedir. Türk dış politikasının barışçıl, çok boyutlu ve ilerlemeci niteliğinin en güçlü yansı-*

ması da esasen Avrupa Birliği perspektifimizdir. Öte yandan, Türkiye, coğrafyası, medeniyeti ve tarihi birikimi sayesinde dünyanın geniş bir bölgesiyle iletişim kurabilen, köprü vazifesi gören özelliğiyle çoğu ülkeye nasip olmayacak bir zenginliğe ve esnekliğe sahiptir.

Türkiye, hem Doğuludur, hem Batılıdır. Hem Avrupalı, hem Asyalı bir ülkedir. Ama aynı zamanda bir Orta Doğu, bir Balkan, bir Akdeniz ve Karadeniz ülkesidir. Türkiye, AB ile üyelik müzakerelerini yürüten, NATO'nun etkin üyesi olan, bununla birlikte İslam İşbirliği Teşkilatı'nın, G-20'nin, D-8'in, AGİT'in, KEİ'nin, OECD'nin, Dünya Ticaret Örgütü ve daha birçok bölgesel ve uluslararası kuruluşun aynı anda üyesi olabilen ender ülkelerden biridir. Dolayısıyla Türkiye'nin dış politikasını sadece belirli eksenlere hapsedip bu eksen dışındaki her türlü ilişkiyi bir eksen kayması olarak nitelendirmek eksik ve hatalı bir dış politika yaklaşımı olur. Türkiye'nin herhangi bir eksen sorunu söz konusu değildir. Stratejik tercihlerimiz ve dış politika ilkelerimiz neyi gerektiriyorsa ve nerede kesiyorsa Türkiye her zaman o noktada gereken adımları tereddütsüz şekilde atmaya devam edecektir.

Avrupa Birliği ile ilişkilerimiz Türkiye'nin başka örgütlerle işbirliği geliştirmesine engel değildir. AB sürecini kararlılıkla devam ettiren Türkiye, çok yönlü dış politikası kapsamında farklı bölgelerle ve ülkelerle işbirliğini de geliştirmeyi sürdürecektir. Dünya küresel bir şehir ise hiç şüphesiz Türkiye de bu yeni şehrin atardamarlarından biridir.

Alternatifi olduğu düşünülen Avrupa Birliği'nde Rusya, ABD, Çin ve Avrasya devletleri ile sıkı ekonomik, siyasi, ticari ve toplumsal ilişkiler içindedir ve bunları korumaya önem vermektedir. Nitekim 2012 yılında Şangay İşbirliği Örgütü ile ilişkilerini güçlendirme kararı almıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa Konseyi kurulduğunda, Bakanlar Konseyi'nin ilk kararı Türkiye'yi NATO üyeliğine davet etmek olmuştur. Bu Örgüte Türkiye kuruluşundan 3 yıl sonra 1949'da, 1952'de Almanya'nın katılımından 3 yıl önce üye olmuştur. İspanya ve Portekiz 1970 sonunda üye olabilmiş, Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri ise 1990'lara doğru üye olmaya başlamışlardır.

NATO Genel Sekreteri Rasmussen'in şu açıklamasını da dikkatle okumak gerekir: «Türkiye coğrafi konumu sebebiyle Orta Asya ve Ortadoğu'daki ülkelerle ilişkilerde çok önemli ve stratejik bir rol oynuyor. Dolayısıyla ben bu konuda bir çelişki görmüyorum. Bir NATO müttefiki olmak ve aynı zamanda dünyanın başka yerlerine, diğer bölge ve ülkelere uzanan politikalara sahip olmak arasında NATO açısından bir çelişki yok.»

NATO açısından olduğu gibi Türkiye açısından da aynı anda NATO müttefiki olmakla veya AB müzakerelerini yürütmekle dünyanın diğer coğrafyalarına uzanmak arasında bir çelişki yoktur, hatta Türkiye'nin konumu, medeniyet birikimi ve devlet geleneği de bunu gerektirmektedir. Türkiye'nin farklı ittifaklarla ve uluslararası kuruluşlarla ilişkilerini birbirinin alternatifi veya yedeği olarak görmek yanlıştır, mantık dışıdır.

Sonuç

31 Temmuz 1959'dan beri AB'ye tam üye olmaya çalışan Türkiye, 12 Eylül 1963'te imzalanan ve 1964'te yürürlüğe giren Ankara Anlaşması ile ilişkilere hukuki bir boyut kazandırmıştır.

Bununla birlikte 6 Mart 1995'te imzalanan ve 1996'da yürürlüğe giren 1/95 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile oluşturulan Gümrük Birliği, 10-11 Aralık 1999'da yapılan Helsinki Zirvesi ile elde edilen aday ülke statüsü, 3 Ekim 2005'te müzakerelerin başlaması ile Türkiye-AB ilişkileri aşama kaydetse de, son dönemde özellikle Kıbrıs sorunu yüzünden ilişkilerde tıkanmalar yaşanmış hatta ilişkiler durma noktasına gelmiştir.

Bu yüzden AB içinde Almanya, Fransa, Hollanda, Danimarka, Avusturya gibi ülkeler, Türkiye'nin AB'ye tam üye olması yerine "İmtiyazlı Ortaklık" gibi alternatif modeller önerilerek ilişkilere sıkı işbirliği çerçevesinde devam edilmek istenmiştir. Ancak Türkiye, tam üyelik dışında başka hiçbir seçeneği kabul etmeyeceğini söyleyerek tam üyelik dışındaki bütün seçeneklere olumsuz bakmaktadır. Bu anlamda Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Türkiye-AB ilişkilerine alternatif bir yapı olacağına dair tartışmalar gündeme gelmiştir.

Bu bağlamda Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Türkiye için AB'ye alternatif bir yol olmasından çok tamamlayıcı nitelikte bir yapı olduğunu dü-

şünmek daha doğrudur. Çünkü, özellikle Gümrük Birliği çerçevesinde Türkiye ile AB ülkeleri arasında oldukça ciddi bir karşılıklı bağımlılık söz konusudur. Ekonomik anlamda 2002'den bu yana Türkiye'nin ihracat ve ithalatının %35-50'lik oranı AB ülkeleriyle gerçekleşmektedir. Zaman zaman bu oranda inişler ve çıkışlar olsa da Türkiye, ekonomik anlamda en çok AB ülkeleriyle ilişki içindedir.

Şanghay İşbirliği Örgütü ile Türkiye'nin ithalat ve ihracat oranları 2002'den bu yana %18-35 arasında seyretmektedir. Zaman içinde bu oranda artış görülmesi, ŞİÖ'nün AB'ye alternatif olmasından ziyade Türkiye'nin çok boyutlu dış politikasından ileri gelmektedir. Çünkü Türk Dış Politikası Cumhuriyet'in kurulduğu andan itibaren Batı'ya, Batı değerlerine yönelik bir dış politika izlemekte ve bu yönde faaliyetler göstermektedir. Türkiye'nin 1949'da Avrupa Konseyi'ne 1952'de NATO'ya, girmesi, yarım aşırı aşkın bir süredir AB üyeliği için uğraşması Batı değerlerini benimsemiş bir yapı oluşturmak içindir. Bu yapıyı oluştururken başka aktörlerle ilişki içine girmesi Türkiye'nin eksenini değiştirmesi anlamına gelmemelidir. İzlenen bu dış politika Batı'ya ya da AB'ye rağmen değil, Batı ya da AB içinde gücünü etkinliği arttırmak ve Batı ya da AB için vazgeçilmez olmak içindir.

Kaynakça

- Akyeşilmen N. (2013). Şanghay AB'nin Alternatifi mi?, Taraf Gazetesi (08.02.2013).
- Aras B. (2006). Çok Boyutlu Türk Dış Politikası, Türk ve Asya Ülkeleri Siyasi ve Ekonomik İlişkiler, I. Uluslararası Türk-Asya Kongresi, Tasam Yayınları, ss. 23-28.
- Avrupa Birliği'nde Temel Kurumlar, Hedefler ve Değerler, <http://www.canaktan.org/ekonomi/yeni-avrupa/temel-kurum.htm> Erişim Tarihi: 04.06.2013.
- Avrupa Komisyonu (2012), Komisyon Tarafından Avrupa Parlamentosu'na ve Konsey'e Sunulan Bildirim, Komisyon Çalışma Dokümanı, Brüksel.
- Bağış E. (06.02.2013), Yeni Şafak Gazetesi.
- Bağış E. (2013). *Tercih Yapmak Zorunda Değiliz*, Yeni Şafak Gazetesi
- Bal İ. vd. (2013). Türk Dış Politikasında Bilanço Zamanı: 2012 Değerlendirmesi, Analist sayı: 23, sayfa 23 Ocak 2013
- Charter of the Shanghai Cooperation Organization, <http://www.sectso.org/EN123/show.asp?id=69>Erişim Tarihi: 04.06.2013.
- Central Intelligence Agency, The World Factbook, RankOrder – Natural Gas –Proven Reserves, <https://>

www.cia.gov/library/publications/theworldfactbook/rankorder/2179rank.htm, (Erişim Tarihi:01.05.2013).

Çoğal, Nejat, 2011. "Çok Kutuplu Dünya Projesi: Şangay İşbirliği Örgütü", <http://www.nejatcogal.com>.

Çolakoğlu S. (2004). Orta Asya Toplumlarında Sosyal, Siyasi, Ekonomik Arayışlar, Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Geleceği ve Çin, Uluslararası İlişkiler, Cilt: 1, Sayı: 1, ss.173-197.

Çomak H. , Gökalp A. (2009). 2010'lu Yıllarda Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Geleceği ve Türkiye, II. Uluslararası Sosyal Bilimciler Kongresi 22-28 Ekim 2008 Bışkek/ Kırgızistan, Kocaeli.

Ekrem E. (2012). Türkiye'nin Şangay İşbirliği Örgütü Üyeliği, Strateji Düşünce Enstitüsü, <http://www.sde.org.tr/tr/authordetail/-turkiyenin-sanghay-isbirligi-orgutu-uyeligi/1107> (Erişim Tarihi: 20.04.2013).

Ergenç S. (2006). Şangay İşbirliği Teşkilatı AB'ye Alternatif Olabilir mi?, www.sedatergençblogcu.com(Erişim Tarihi: 20.04.2013).

Erşen E. (2013). Türk Dış Politikasında Avrasya Yönelimi ve Şanghay İşbirliği Örgütü, *Ortadoğu Analiz*, Cilt: 5, Sayı: 52, ss.14-23.

Gafarlı O. (2013). Türkiye'nin Şangay İşbirliği Örgütü'ne Katılımına Rusya'nın Bakışı, *DİB Analiz*, Sayı: 2013/20.

Gevgilili A. (1969) , Çin-Sovyet Çatışması, Milliyet Gazetesi, www.gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arxiv/1969/03/09, Erişim Tarihi: 29.05.2013

III. Uluslararası Türk - Asya Kongresi (21 - 23 Mayıs 2008, İstanbul), "Çin - Hindistan - Rusya, Asya'da Güvenlik ve Stratejik İş Birliği", www.tasam.org Erişim Tarihi: 20.05.2013.

Kartal B. , Sofyalođlu Ç. (2011). Türkiye'deki Gençliđin Şangay İşbirliği Örgütüne Yönelik Tutumuna Pazarlama Perspektifiyle Bakış, *International Conference On EurasianEconomies*.

Katılım Müzakereleri, <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=37&l=1> Erişim Tarihi: 04.06.2013.

Küresel Kutuplaşma Çerçevesinde Şanghay İşbirliği Teşkilat'nın Geleceği ve Bu Durumun Türkiye'nin Güvenliđine Etkileri,http://www.tasam.org/trTR/Icerik/2241/sanghay_isbirligi_teskilatnin_gelecegi Erişim Tarihi: 04.06.2013.

Özdaşlı E. (2012). **Çin ve Rusya Federasyonu'nun Perspektifinden Şanghay İşbirliği Örgütü, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 6, ss.108-122.**

Özdemir H. (2013). Avrupa Birliği'nin Alternatifi, www.ankarstrateji.org, (Erişim Tarihi:01.05.2013).

Özsöz M. (2013). Unutulan AB Gündemine Can Suyu: AB Aday Ülkesi Türkiye'nin Şangay Beşlisi Tartışması, İKV Yayınları.

Petrol İşleri Genel Müdürlüğü,http://www.pigm.gov.tr/dunya_ham_petrol_ve_dogalgaz_rezervleri.php

Prinççi F. (2008). Soğuk Savaş Sonrasında ABD'nin Orta Asya Politikası: Beklentiler ve Gerçeklikler, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt:63, Sayı: 1, ss. 207-235.

Putin'e 'Şanghay Beşlisi' Teklifi," *Anadolu Ajansı*, 25.01.2013, <http://www.aa.com.tr/tr/haberler/126152-ab-biziyolamasin>

Şanghay İşbirliği Örgütü'nün resmi internet sitesi: <http://www.sectso.org> (Erişim Tarihi: 18. 03. 2013).

T.C. Ekonomi Bakanlığı, <http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=7155BE01-D8D3-8566-45208351967592CF>(Erişim Tarihi: 04.06.2013).

The Shanghai Cooperation Organisation, <http://www.sectso.org/EN123/index.asp>Erişim Tarihi: 04.06.2013.

The World Factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook> Erişim Tarihi: 04.06.2013.

Türkiye-AB İlişkileri, <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=4>,Erişim Tarihi: 04.06.2013.

Türkiye-AB İlişkileri Kronolojisi, <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=111&l=1>Erişim Tarihi: 04.06.2013.

Türkiye 2012 Yılı İlerleme Raporu (2012), Komisyon Tarafından Avrupa Parlamentosu'na ve Konsey'e Sunulan Bildirim: Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar 2012-2013.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2013). 2013 Yılına Girerken Dış Politikamız, Ankara.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Şanghay İşbirliği Örgütü, <http://www.mfa.gov.tr/sangha-y-isbirligi-orgutu.tr.mfa> Erişim Tarihi: 04.06.2013.

YardımcıoğluM. , Koçarslan H. (2012). Çok Kutuplu Dünyaya Doğru: Şanghay İşbirliği Örgütü, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Sayı :2, ss. 163-174.

Yesevi Ç. G. (2013). Avrupa Birliği'nin Alternatifi Nedir?, *Önce Vatan Gazetesi* (30.01.2013).

Yüksel O. (2013). Şanghay İşbirliği Örgütü, <http://www.politikakademi.org/2013/05/sanghay-isbirligi-orgutu-sio/>(Erişim Tarihi: 04.06.2013).

Zeyrek C. (2010). Orta Asya'da Etkin Bölgesel Bütünleşme Çabaları: Şanghay İşbirliği Örgütü, *Ege Akademik Bakış*, Cilt: 10, Sayı: 3, ss.871-884.

Zhuangzhi S. (2004). New andOldRegionalism: The-SanghaiCooperationOrganizationandSino-Central AsianRelations, *Review of International Affairs*, Vol: 3, Issue: 4, pp.600-612.

Weitz R. (2006). Towards a New Turkey-NATO Partnership in Central Asia , *TurkishPolicyQuarterly*, Vol: 5, s.2.

DIŞ TİCARETTE YENİ BİR KAVRAM: HAYALİ İTHALAT

Selçuk ÖZDAMAR*

Özet

Ülke ekonomisinin belli bir dönemdeki performans göstergelerinden birisi gayri safi milli hasıladır. GSMH o ülkede ilgili dönemdeki üretim ve büyüme hakkında bilgi verirken diğer taraftan yürütülecek politikalar, alınacak önlemler konusunda önemli bir veridir. Bu büyüklüğün unsurlarından bir tanesi de bilindiği üzere net ihracattır. Net ihracat rakamının belirlenebilmesi için öncelikle ithalat ve ihracat rakamlarının ölçülmesi gerekmektedir. Bu yazıda özellikle dış ticaret istatistikleri anlamında toplam ithalat rakamlarına etki eden ve genellikle idari düzenlemeler kaynaklı uygulamalar ile bunların neden olduğu hayali ithalat kavramı hakkında bilgi verilmeye çalışılacak ve hayali ithalatın, alınan karar ve uygulanan ekonomik politikalar üzerindeki menfi etkilerinden bahsedilecektir.

Anahtar Kelimeler: Dış Ticaret İstatistikleri, Kıymet, İthalat, Hayali İthalat.

JEL Sınıflandırması: F13,F19.

Abstract

Gross national product (GNP) is one of the indicators that gives an idea about the performance of country's economy for the particular period. Although GNP is a sign for the growth, it is also an important input for the implication of economical policies. One of the main contents of the GNP is the net exports. As the net export is the difference between the import and the export, it is important to analysis the elements of both. In this article, the administrative rules and regulations that causes fictitious import and have the effect on the foreign trade statistics in particular on the import figures will be discussed, as well as the negative effects of fictitious import on economical decisions and policies.

Key Words: Foreign Trade Statistics, Value, Import, Fictitious Import.

JEL Classification: F13,F19.

* Gümrük ve Ticaret Müfettişı